

«Сейфуллин оқулары – 16: Жаңа формациядағы жастар ғылыми – Қазақстанның болашағы» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Международной научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 16: Молодежная наука новой формации – будущее Казахстана». - 2020. - Т.І, Ч.2 - С.68-69

ҚАЗАҚСТАННЫҢ БАЛЫҚ ӨСІРУ ШАРУАШЫЛЫҚТАРЫ ЖАҒДАЙЫНДА АКВАӨСІРУ ЖАҢА ОБЪЕКТІЛЕРІН ӨСІРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Рахым Ж.Р.

Кіріспе

Халықты толыққанды азық- түлікпен, ақуыздарға бай азық-түлікпен қамтамасыз ету проблемасын шешу жолдарының бірі балық шаруашылығы өнімдері, атап айтқанда, тауарлы балық шаруашылығын дамыту болып табылады. Қазақстан экологиялық таза балық өнімдерін өндіруге болатын әртүрлі экологиялық таза су қоймаларының үлкен санына ие. Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылығы дақылдары арасында балық өнімдерінің экспорты дәнді дақылдар экспортынан кейін үшінші орында тұрғанын атап өту қажет.

Бұл ретте өндірілетін балық өнімдері бәсекеге қабілетті болуы тиіс: әртүрлі ассортиментте, жоғары сапада, жаппай тұтынушыға қол жетімді. Балық өсіру кәсіпорындары жыл бойы және қажетті мөлшерде, мүмкіндігінше тірі және салқындатылған түрде халықты балықпен қамтамасыз етуге қабілетті болуы тиіс. Бұл ретте тауарлы балық өсірудің қолданылатын технологиялары рентабельді, яғни қайта құруға және техникалық қайта жарақтандыруға жұмсалатын қаржы қаражатының өтелуін қамтамасыз етуге қабілетті болуы тиіс.

Әртүрлі үлгідегі су қоймаларының балық шаруашылығы қоры Қазақстан Республикасына балық шаруашылығын дамытуға мүмкіндік береді:

Жайылымдық аквакультура-әртүрлі қоректік қажеттіліктері бар (фитопланктон, зоопланктон, моллюскалар, микрофиттер, ұсақ балықтар) балықтардың әртүрлі түрлерімен мекендейтін су қоймаларының табиғи жемдік ресурстарын тиімді пайдалануға негізделген аквакультура

Тоған аквакультурасы-балықтың жартылай интенсивті және қарқынды әдістерін қолдануға негізделген аквакультура.

Индустриалды аквакультура-шектеулі кеңістік жағдайында өмір сүруге, жасанды құрама жеммен отырғызудың жоғары тығыздығына және тамақтануға бейімделген құнды балық түрлері мен тұқымдарын өсіру

Рекреациялық акваөсіру-әуесқойлық балық аулауды ұйымдастырумен үй жанындағы учаскелер мен шағын тоғандарда балық шаруашылығын жүргізу жүйесіне негізделген акваөсіру.

Сауда

Қазақстанда балық өнімдерінің нарығы үш деңгейде жұмыс істейді: жергілікті, аймақтық және республикалық. Жергілікті нарықтар өндірушілерге жақын орналасқан. Әдетте, бұл су қоймаларына немесе балық шаруашылықтарына жақын орналасқан ауылдық кенттер. Өңірлік базарлар 1-2 облысқа қызмет көрсетеді және өндірушілерден 200-250 километр аймақ шегінде орналасқан.

Республикалық нарықтар 1 млн-ға жуық халқы бар ірі қалаларда немесе өнеркәсіптің қарқынды дамуы бар қалаларда орналасқан. Республикалық нарықтарда тауарлардың түр-түрі, сату көлемі және балық шаруашылығы өнімдерінің құны оның санына емес, халықтың төлем қабілеттілігіне байланысты. Алматы, Астана-Қарағанды, Шымкент және Атырау қалаларының рыноктары маңызды мәнге ие. Акваөсіру өнімінің басым бөлігі базарға тірі және салқындатылған түрде түседі.

Өнімді сату тікелей шаруашылықта жүзеге асырылады немесе сауда желісіне беріледі. Өте сирек шаруашылықтар өз фирмалық дүкендері немесе жылжымалы дүңгіршектері бар. Бұл жеке шаруашылықтардың балық өндірісінің аз ғана көлемдеріне байланысты. Албырт және бекіре тұқымдас өнімдердің едәуір бөлігі HORECA жүйесінде сатылады. Супермаркеттердің ірі желілері арқылы өнімді сатуды өнімнің сапасы мен жеткізу тұрақтылығы бойынша қатаң талаптармен тежейді, оны ұсақ шаруашылықтар қамтамасыз ете алмайды.

Тұқы мен өсімдік тектес өнімдердің бағалануына табиғи су айдындарында ауланатын жабайы тұқы бағасы қатты әсер етеді. Оның ірі базарлардағы Бағасы кг үшін \$3-3,3 (жеке салмағы 2-3 кг) құрайды, бұл тоғаншарлардың тұқы бағасын тежейді.

Тірі балық шаруашылығы өнімдерін сату ветеринарлық куәлікті (сертификатты) талап етеді. Өңделген балық өнімдері санитарлық куәлікпен және сәйкестік сертификатымен сүйемелденеді. Бұл құжаттарды Қазақстанның мемлекеттік қызметтері береді. Акваөсіру өнімін арнайы таңбалау жүзеге асырылмайды.

Бекіре тұқымдас акваөсіру өнімі өндірушіні мемлекеттік органдарда тіркеуді талап етеді, ал уылдырықты сату арнайы маркасы болған жағдайда жүзеге асырылады.

Тауарлық балық шаруашылығын дамытудың әлеуеті 2021 жылға қарай 5000 тонна тауарлық балық деңгейінде бағаланады, «Агробизнес-2021» бағдарламасында тауарлық көл, тоған, бау-бақша және бассейндік балық шаруашылығын дамыту, сумен жабдықтаудың тұйық циклы бар балық өсіру модулдерінде балық өсіру есебінен тауар өнімін өндіруді ұлғайту көзделген. Көрсетілген міндеттерді іске асыру үшін тауарлық балық шаруашылығының барлық бағыттарын - тиімді ғылыми негізделген технологияларды енгізу жолымен көл-тауарлық, тоған, индустриялық бағыттарды жедел дамыту қажет.

Қорытынды

Орындалған жұмыстардың нәтижесі Қазақстан Республикасы өңірлерінің балық шаруашылығы өнімдерін бәсекеге қабілетті тауарлы балық өсіру өнімдерін өндіру жөніндегі ресурстық әлеуетін жан-жақты бағалауға, көрсетілген саланың тиімді дамуын тежейтін факторларды анықтауға және бөлуге және өңірлерде мемлекеттік қолдау шаралары бойынша негізделген ұсынымдар келтіруге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, тәжірибелік маңыздылығы дәстүрлі балық түрлерінің жалпы тізімін кеңейту және оған жаңа түрлерді қосу, тауарлық өнімді жасанды өсіру және өсіру технологиясының мүмкіндіктерін пайдалану және өңірлердің табиғи-климаттық жағдайларын ескере отырып, ҚР балық өсіру шаруашылықтарында тікелей дамыту болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Прудовое рыбоводство Казахстана / Е.В. Федоров, Н.С. Бадрызлова, С.К. Койшибаева, А.В. Убаськин // АгроАлем.- № 9(38).- С. 28 – 30.
2. Мастер-план развития товарного рыбоводства в Республике Казахстан в 2011 – 2025 гг.- Астана, 2011. -191 с.